

HAC VE UMRE ZİYARETLERİ SIRASINDA SOLUNUM İNFEKSİYONLARI SEMPOZYUMUNUN ARDINDAN

*Dr. Dursun Tatar
TÜSAD İnfeksiyon Çalışma Grubu adına*

İslam dininin 5 şartından biri olan Hacca gitmek, önemli sayıda insan topluluğunun kısa süre için Suudi Arabistan'ın Mekke şehrinde toplanarak kutsal mekanları ziyaretini gerektirmektedir. Beş günlük Hac ziyareti için 2015 yılında yaklaşık 620 000'i lokal olmak üzere toplam 2 milyon kişi dar bir alanda toplanarak bu dini vecibelerini yerine getirmişlerdir. Dünyanın değişik coğrafyalarından gelen bu kişilerin hac farizesini yerine getirirken yakın teması sonucu, başta solunum yolları olmak üzere bir çok infeksiyon etkeninin transmisyonu kaçınılmaz bir sağlık sorunu yaratmaktadır.

Hac ve Umre ziyaretleri esnasında ve sonrasında başta transmisyonu daha kolay olan virütik infeksiyonlar olmak üzere bakteriyel ve paraziter infeksiyonlar sorun yaratabilmektedir. Viral pnömonilerin yol açtığı SARS hastalığı, bazı hacı adaylarında ölümcül klinik tablolara yol açabilmektedir. Ayrıca ani iklim değişiklikleri, kapalı alanlarda klimatizasyon sistemlerinin varlığı ve yakın temasın yoğunlaşması, son yıllarda hac mevsiminin viral epidemilerin daha yoğun izlendiği Sonbahar mevsimine denk gelmesi ile birleşince, hac ziyaretleri sırasında gelişen solunumsal infeksiyonlar ciddi bir halk sağlığı sorunu haline gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, Hac ziyareti sırasında ciddi bir çalışma yaparak Türk hacı adaylarına gerekli sağlık hizmetini sunmaktadır. Ancak tüm sağlık tedbirlerine kaşın, hacı adaylarının ileri yaşta olmaları ve aynı zamanda KOAH, kalp yetmezliği gibi bir çok komorbid hastalığa sahip olmaları nedeniyle eklenen infeksiyon hastalıklarına bağlı bazı kayıpların olması önlenememektedir.

Suudi Arabistan Sağlık Mercileri 2009 yılından itibaren bazı sağlık önlemlerini uygulamaya başlamıştır. Ülke girişinde termal kamera uygulaması ve diğer sanitasyon önlemleri ziyaretçi sayısının çok yüksek olması nedeniyle tam bir etkinlik sağlayamamaktadır. Hacılar üzerinde yapılan mikrobiyolojik araştırmalarda en sık izole edilen viral etkenler İnfluenza A ve adenovirüsler iken, bakteriyel etken olarak en sık pnömokoklar saptanmıştır.

TÜSAD Akademi ve İnfeksiyon çalışma grubu Hac ve Umre ziyaretlerinin planlamasının yapılmakta olduğu tarihleri göz önüne alarak Hac ve Umre ziyaretleri sırasındaki solunum yolları infeksiyonlarının ve alınması gereken önlemlerin tartışıldığı bir platform yaratmak amacıyla 20 Ocak 2016 tarihinde Ankara'da multidisipliner bir toplantı planlamış ve başarıyla gerçekleştirmiştir. Toplantımızda başta Göğüs Hastalıkları olmak üzere İnfeksiyon Hastalıkları ve Mikrobiyoloji bilim dallarından konu ile ilgili değerli bilim insanları bilgi ve deneyimlerini paylaştılar. Özellikle koruyucu yöntemlerin gündeme taşınması ve Hac ziyareti öncesi hacı adaylarının immünizasyonu gibi konular tartışıldı. Toplantının ilk konuşmasını Karadeniz Teknik Üniversitesi Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı'ndan Profesör Dr. Tevfik Özlü yaptı ve bize Hac ve Umre ziyareti sırasında ziyaret edilen mekanların fiziki şartları, Hacı adaylarının konaklama koşulları ve ortamın ruhani yapısı hakkında zihinlerde o ortamı yaşatacak denli detaylı ve doyurucu bilgi aktarımında bulundu. Konuşmanın bitiminde kısa bir hac yolculuğu yapmış duygusuna kapıldık. Hac ve Umre kelimelerinin anlamlarını öğrendik (Şekil 1, Tablo 1) .

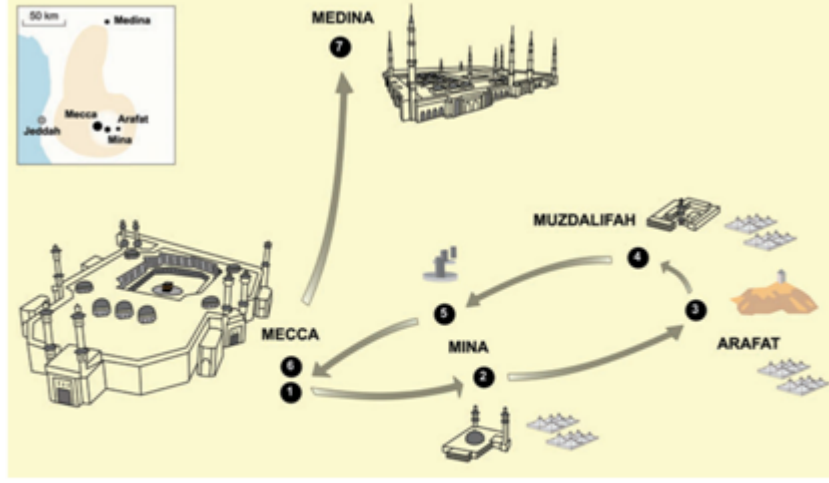

Figure 1. Overview of the Hajj pilgrimage route. 1: Circumambulating the Kaaba (first Tawaf) at the Great Mosque, in Mecca. 2: Staying at the Mina tent encampment. 3: Standing prayer in the valley of Arafat. 4: Gathering stones at Muzdalifah. 5: Stoning the Devil at the Jamarat pillars in Mina. 6: Circumambulating the Kaaba again (second Tawaf) in Mecca. 7: Visiting the Mosque of the Prophet at Medina.

Şekil 1: Hac seyahati

Tablo 1: Hac ve Umre tanımları

. Arapça'da "girmek, yönelmek; ziyaret etmek" anlamlarına gelen hac kelimesi, fıkıh terimi olarak imkânı olan her müslümanın belirlenmiş zaman içinde Kâbe'yi, Arafat, Müzdelife ve Mina'yı ziyaret etmek ve belli bazı dinî, görevleri yerine getirmek suretiyle yaptığı ibadeti ifade eder.

.Sözlükte "ziyaret, Kâbe ziyareti, imar" anlamlarına gelen umre fıkhîta ihrama girerek Kâbe'yi tavaf edip Safâ ile Merve arasında sa'y yapmayı ifade eder.

Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Bakterioloji AD öğretim üyesi Prof. Dr. Esin Şenol, Hac ve Umre ziyaretlerinde viral enfeksiyonlar ve MERS-CoV enfeksiyonu konulu konuşmasında hac ziyaretinin viral enfeksiyonlar açısından taşıdığı riskleri viral enfeksiyon epidemiyolojisi hakkında doyurucu bilgilendirme eşliğinde aktardı ve sağlıklı bir hac ziyareti için gerekli önerilerle konuşmasını sonlandırdı (Tablo 2).

Tablo 2: Sağlıklı bir Hac ziyareti için öneriler

SAĞLIKLI BİR ZİYARET-HAC

- **Öncesi:** Genel fm, ilaçlar, eşlik eden hastalıklar, aşılama: influenza, menengokok, pnömokok, polio, sarı humma
- **Sırasında:** Maske, el hijyeni, hidrasyon
- **Sonrasında:** Erken medikal yardım

Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları AD Öğretim Üyesi Prof. Dr. Şule Akçay, Hac ve Umre ziyaretlerinde bakteriyel enfeksiyonlar konulu konuşmasında, TÜRSAB İNANÇ TURİZMİ 2014 RAPORU'ndan ülkemiz hac ziyareti gerçekleştiren hacı adaylarının sayısı ve demografik verilerini aktardıktan sonra hastalık etkeni bakteriyel ajanlar, risk faktörleri bulaş yolları ve önleme önerilerini sundu (Tablo 3-7).

Tablo 3: Ülkemiz rakamları: Hac ve Umre'ye gidenlerin sayısı

Yıl	Umre'ye gidenlerin sayısı	Hac'a gidenlerin sayısı
2011	411.495	89.033
2012	381.881	75.607
2013	391.500	60.892
2014	400.526	61.300

TÜRSAB İNANÇ TURİZMİ 2014 RAPORU

Tablo 4: Ülkemiz rakamları: Yaş ve cinsiyet dağılımı

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
2013 yılı	56.396	25.954	30.442
<20	204	101	103
21-25	113	42	71
26-30	368	144	244
31-35	1.229	553	676
36-40	2.108	945	1.163
41-45	3.022	1.378	1.644
46-50	5.085	2.103	2.982
51-55	7.870	3.419	4.451
56-60	10.784	4.872	5.912
>60	25.593	12.397	13.196

TÜRSAB İNANÇ TURİZMİ 2014 RAPORU

Tablo 5: Hacda pnömoni risk faktörleri

- Yüksek fiziksel aktivite
- Aşırı kalabalık
- Altta yatan hastalıklar
- İleri yaş
- Korunma önlemlerinde eksiklik

Tablo 6: Özetle Hacı adaylarında yapılan çalışmaların çıktısı

- *S. pneumoniae* dönüşte 3 kat fazla (%7 vs %20)
- Aseptomatik kolonizasyon da var
- Kültür ve serotip çalışması olmaması kısıtlayıcı yönü
- *N. meningitidis*, *B. pertussis*, *M. pneumoniae* dönüş sürüntülerde yok

Tablo 7: Aşılama önerileri

- **Aşılar en az 10 gün önce yapılmalı**
- **Hacı adayları sağlık bilgilerini içeren kartla gönderilmeli**

Atatürk Göğüs Hastalıkları ve Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesinden Uzman Dr. Berna Akıncı Özyürek bize aşılanmanın tarihçesi ile birlikte aşılanma hakkında genel bilgilendirme yaptıktan sonra Dünya ve Türkiye aşılanma verilerini aktardı Tablo 10.

Tablo 8: Erişkinlerde aşı niçin gereklidir.

1. Çocukluk aşılarının olmayışı, eksik olması
2. Yeni aşıların o dönemlerde bulunmayışı
3. Yaşla birlikte bağışıklık sisteminin zayıflaması
4. Risk faktörlerinin ortaya çıkması
 - a. Gebelik
 - b. Eşlik eden tıbbi hastalık (Diyabet, Akciğer Hastalıkları, Kardiyak, Böbrek, Karaciğer ...)
 - c. Seyahat (Hac,...)
 - d. Mesleki
 - e. Çevre koşulları (Askerlik, Huzurevinde yaşama, sigara, alkol,...)

Prof.Dr. Esin Şenol.Erişkin ve Pediatrik Aşılanma El Kitabı. Bilimsel Tıp

Yayınevi.Ankara 2011; 10-11

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları AD'dan Uzm. Dr Lale Özışık Hac ve Umre ziyaretlerinde immünizasyon konusunu sundu. Suudi Arabistanın Hac ziyareti için bağışıklama önerilerini aktardı (Tablo 11).

Tablo 9: Zorunlu ve Önerilen Hac Bağışıklamaları – Suudi Arabistan

Aşılanma	Hedef kitle
Menejite karşı dörtlü aşı	Tüm hacılar, 2 yaşından itibaren çocuklar ve gebe kadınlar
Sarı humma aşısı	Afrika çölleri ve Güney Amerika ülkeleri gibi endemik bölgelerden gelen hacılara yapılır
Polio aşısı	Polio virüsün endemik olduğu bölgelerden gelen hacılara ve tüm yaşlarda yapılır.
Mevsimsel İnfluenza aşısı	Özellikle yaşlılar, kronik hastalığı olan hastalar konjenital ve edinsel bağışıklık hastalığı olanlar, metabolik hastalıkları olanlar, obez olanlar ve ikinci trimestrinde olan gebeler olmak üzere, Hac ve Umre'ye giden tüm yolcular için önerilir
Akciğer hastalıklarına yönelik aşı	Orak hücreli anemi, böbrek yetersizliği, immüsupresyon, splenektomi ve bunun yanı sıra kronik karaciğer, kalp ve akciğer hastalığı olan hastalara yapılır.

Dünya Sağlık Örgütü. Haftalık epidemiyoloji kaydı. 2013 Ağustos;38(32):337-348.

Ülkemizdeki aşılanma oranlarını (> 65 yaş: %5.9-27, KOAH'lı hastalarda: %14.9-37), bu konuya yeterince önem verilmediğini, aşılanma oranlarının yetersiz olduğunu çalışmalar eşliğinde aktardı ve bu konuda doktor tavsiyesinin önemini vurguladı. Pnömoni ve influenza aşılanma önerileri hakkında bilgi verdi.

Tablo 10: İnfluenza aşısı önerileri

- Ülkemizde ve tüm AB ülkeleri yaşlılarda ve riskli popülasyonda yıllık influenza aşısını önermekte
- Amerikan Bağışıklama Danışma Komitesi (ACIP) kontraendikasyonu olmayan , 6 aydan büyük herkesin aşılmasını önermekte

Mereckiene, J., et al., *Seasonal influenza immunisation in Europe. Overview of recommendations and vaccination coverage for three seasons: pre-pandemic (2008/09), pandemic (2009/10) and post-pandemic (2010/11)*. Euro Surveill, 2014. 19(16): p. 20780

Kim, D.K., C.B. Bridges, and K.H. Harriman, *Advisory committee on immunization practices recommended immunization schedule for adults aged 19 years older--United States, 2015*. MMWR Morb Mortal Wkly Rep, 2015. 64(4): p. 91-2

Tablo 11. Pnömonokok aşısı önerileri

- 65 yaş üstü tüm hastalara ve 19-64 yaş arası risk faktörleri olan 65 yaş altı
 - Komorbid hastalık (Kronik akciğer, kalp, karaciğer hastalığı),
 - Diyabet, alkolizm, sigara içiciliği
 - İmmünsüprese hastalık (konjenital veya kazanılmış immünyetmezlik, HIV enfeksiyonu, hematolojik veya jeneralize malignite, kronik böbrek hastalığı, nefrotik sendrom, B, T hücre defekti, kompleman eksiklikleri, solid organ tx)
 - Fonksiyonel veya anatomik aspleni,

BOS kaçağı, kohlear implant, olan hastalara önerilir.

İnfeksiyon çalışma grubu olarak, TÜSAD akademi desteğiyle gerçekleştirdiğimiz katılımcıların aktif katkılarıyla oldukça verimli geçen toplantımızın planlanması ve gerçekleşmesinde primer katkısı olan TÜSAD Akademi Başkanı ve İnfeksiyon Çalışma grubu yönetim Kurulu üyesi Prof. Dr. Mustafa Hikmet hocamız başta olmak üzere toplantımıza bilimsel sunumlarıyla destek olan değerli hocalarımıza ve katılımlarıyla toplantımızı onurlandıran meslektaşlarımıza teşekkür ediyoruz.